
Grønland asyl 1841 til 1844. Ideologi og sosial prestisje.

**På hvilket grunnlag ble Grønland
asyl drevet og finansiert i
perioden 1841 til 1844?**

Kandidat: Tone Beate Gusland

Veileder: Hilde Sandvik

Antall tegn med mellomrom: 25 926

Innhold

Innledning.....	3
Kilder	
Tidligere forskning på feltet.....	4
Et behov for sosialhjelp	
Situasjonen på Grønland rundt 1839.....	5
Opprettelsen av asylet.....	6
Hverdagen på asylet.....	7
Pedagogikk	
Den pedagogiske filosofien bak barneasylene.....	9
Pedagogikk og samfunnsstrukturer.....	10
Økonomi og prestisje	
Asylets økonomi.....	11
Samfunnsengasjement som sosial markør.....	12
Dårligere økonomiske tider.....	13
Konklusjon.....	14
Kilder.....	16

Innledning

Grønland asyl var en institusjon som åpnet i 1839. Det var et sted der barn fra 2 til 7 år kunne være på dagtid under voksnes ansvar. Tilbudet var for arbeiderklassens barn.

Det første arbeidet mitt med Grønland asyl bar preg av orientering og nysgjerrighet rundt temaet siden jeg hadde lite forhåndskunnskap. En av kildene oppdaget jeg sent i prosessen og det var først etter dette en klar problemstilling ble formulert. Det ble lettere å se en sammenheng og en utvikling gjennom to kilder enn gjennom bare en. Asyls økonomi var skrantende helt fra starten. Det jeg synes er interessant å se på er hvordan menneskene som drev asylet i så dårlig økonomi gjennomførte dette. Min første tanke er at de må ha hatt en form for ideologisk drivkraft. Det jeg vil forsøke å finne et svar på er hva som drev disse menneskene. Var det utelukkende et ønske om å hjelpe de som var verre stilt enn seg selv? Var det et ønske om å utvikle samfunnet eller var det en strømning fra et moderne Europa som ble plukket opp?

Jeg forsøker også å finne svar på hvordan finansieringen av asylet foregikk. Hva baserte asylet sin inntekt på? Hvem donerte penger?

Etter presentering av kildene gir jeg en beskrivelse av behovet for sosiale tiltak på Grønland og opprettelsen av asylet. Deretter følger en redegjørelse om praktisk drift og hverdagen på asylet før filosofien bak asylpedagogikken blir behandlet. Til slutt blir sosial status koblet opp mot asyls økonomi.

Kilder

”Det kan ikke annet enn virke godt at se Damer og Herrer av Formue og Anseelse med Oppofrelse og Omhu ta seg af armodens barn; det må innbyde mot, tillit og fryd i den Fattiges Bryst, at folk i bedre vilkår tilsidesetter egen Nydelse og Bekvemmelighet for ikke blot med deres Penge, men også med personlig Besvær at sørge for de Fattiges Tarv, at hjelpe og glede den oppvoksende Slægt.”¹

I arbeidet med Grønland Asyl har jeg brukt kilder fra Byarkivet og Nasjonalbiblioteket. Byarkivet har samlet informasjon og skriftlig materiale etter asylet datert fra 1841 til 1930.

---

¹ Asyl og Skoletidende nr 1, 1841

Materialet består for det meste av protokoller fra Direksjonen for Grønland asyl datert fra 1841. De tidligste protokollene er skrevet for hånd, mens etter 1857 er de skrevet på skrivemaskin. Det er protokollene fra 1841 til 1844 jeg tar utgangspunkt i. Det er hovedsaklig referater fra faste møter holdt i direksjonen eller ekstraordinære møter der flere interessenter deltok. Resten av materialet fra Grønland asyl er sortert i mapper etter årstall og kategori. En av mappene består av diverse søknader, korrespondanser mellom direksjonen og ansatte i asyllet og reglement for asyllet og den tilhørende skolen.

Den andre primærkilden jeg benytter meg av er tidsskriftet *Asyl og Skoletidende* (heretter AST). Tidsskriftet ble utgitt fra januar 1841 til desember 1843. Nasjonalbiblioteket har alle tre årgangene til låns i sin lesesal. De tre årgangene er samlet hver for seg i form av tre små bøker. Tidsskriftet er utgitt av Det Norske Asylselskab og redigert av en komité i Kristiania. Redaktør nevnes ikke i noen av årgangene. Tidsskriftet ble i første omgang utgitt som et prøveprosjekt i forbindelse med de nye asylene. Da dette var en suksess fortsatte utgivelsen i tre år. Formålet med tidsskriftet var kommunikasjon mellom de som arbeidet med asylsaken. Gjennom bladet kunne de engasjerte over hele Norge dele erfaringer og meninger. Bladet består derfor for en stor del av meninger om den pedagogiske praksisen i asylene. Tidsskriftet består for en stor del av innsendte artikler fra de som er tilknyttet asylter rundt om i Norge.

Tidligere forskning på feltet

Barnasylet på Grønland har vært gjenstand for forskning tidligere. Eva Balke (1921-2002) var pedagog og forsket spesielt på førskolepedagogikk. Hennes bok ”*Småbarnspedagogikkens historie. Forbilder for vår tids barnehager*” fra 1995 tar i et av kapitlene for seg institusjonens historie og hvordan det å passe på barn i institusjoner har vært diskutert og utøvet i Europa siden opplysningstiden. Hun bruker Grønland asyl til å illustrere utviklingen av de første norske asylene. Forfatteren understreker i forordet at boken tar for seg intensjonene menneskene bak institusjonene hadde, ikke nødvendigvis slik de fungerte i praksis.² Det er først og fremst omsorgen for barnet og hvordan disse tankene resulterte i organiserte institusjoner som er tema i Balkes bok. Hun skriver imidlertid også noe om selve driften av Grønland asyl og hvordan en typisk hverdag for asylbarna kunne fortone seg.

---

² Eva Balke *Småbarnspedagogikkens historie*. 1995:4

Sølvi Hjelmeland Stenslis masteroppgave fra 2007 har tittelen ”*Under veiledning av en kjærlighetsfull og ekte moderhånd- En analyse av forholdet mellom makt og viten i helse- og sosialfaglig arbeids historie*”. Den ble skrevet ved institutt for administrasjons- og organisasjonsvitenskap ved Universitetet i Bergen. Denne teksten har en annen innfallsvinkel enn *Småbarnspedagogikk*. Stensli fokuserer på hvordan sosialarbeid fungerer som et politisk maktmiddel.³ I likhet med Balke er det begrunnelsen for utøvelsen som står i fokus, ikke selve utøvelsen. Stensli argumenterer for at den formen for disiplin asylene representerte var en form for demokratisk makt. Oppgaven presenterer hvordan noen autoriteter fungerer som en mal for makt, slik styrelsen og autoritetspersonene i barneasylene gjorde.⁴ Stensli hevder at oppdragelsen som asylene stod for som maktutøvelse i praksis, er en måte å holde ”armodens barn”⁵ under kontroll. Stensli trekker inn flere asyl i Norge, men bruker i likhet med Balke Grønland asyl som eksempel. Hun setter også søkelys på de filantropiske miljøene i byer som Kristiania og Bergen og hvordan deres arbeid og kunnskap la føringen for pedagogikken og praksisen i asylene.⁶

Et behov for sosialhjelp

Situasjonen på Grønland rundt 1839

Asylet på Grønland ble etablert i 1839. Grønland var forstad til Kristiania, men lå under Aker kommune. Bystyret i Kristiania var villige til å gi noe hjelp til det fattige strøket, men var egentlig ikke interessert i å innlemme Grønland i byen.⁷ Dette fordi det ville bety et større ansvar for byen, både sosialt og økonomisk. Kristiania by betalte allerede en del av fattighjelpen i Aker og var ikke interessert i å påta seg hele det økonomiske og sosiale ansvaret. Grønland tilhørte Aker fram til 1859, da det likevel ble innlemmet i Kristiania. Da hadde det pågått en dragkamp mellom Aker og Kristiania i over 20 år. Aker ville kvitte seg med forstedene som de mente hadde et byaktig preg, men byen ville ikke innlemme områder som ville bety større økonomiske utgifter. Etter innlemmelsen falt Grønland i samme kategori som de andre fattige bydelene i Kristiania som Enerhaugen og Vika (Piperviken).

---

³ Sølvi Hjelmeland Stensli, *Under veiledning av en kjærlighetsfull og ekte moderhånd...*, 2007

⁴ Stensli: 2

⁵ Asyl og Skoletidende nr. 1, 1841

⁶ Stensli: 95

⁷ Jan Eivind Myhre *Christiania bys historie*. Bind 3. 1990: 192-193

I 1839 hadde Grønland lenge vært preget av fattigdom. Det pågikk prostitusjon og mange slet med alkoholisme. Med industrialiseringen flyttet flere inn til byene og forstedene. Tilfanget av mennesker til byen økte gjennom hele 1800-tallet, fortere enn byggingen av nye boliger. Resultatet ble mange mennesker på et lite område og større behov for sosiale hjelpetiltak.

I 1835 bodde det 2100 personer i 502 husstander på Grønland. I 1855 bodde det 3497 personer i 798 husholdninger på Grønland og tallet fortsatte å stige.⁸ Det var de som jobbet for daglønn som var den største gruppen og dette var en svært fattig gruppe. I 1839 var det ikke snakk om noen industri slik vi kjenner begrepet i dag. Mange arbeidet på små fabrikker med få ansatte.⁹ I tillegg arbeidet mange i private hus, som tjenere, kokker og lignende. Denne gruppen hadde et stort behov for sosiale støttetiltak. Barneasylet var en måte å arbeide preventivt på, barna skulle lære å bli ”forstandige mennesker” allerede fra 2-årsalderen. Dette skulle holde barna borte fra et liv på gaten.

I 1839 finnes det allerede to asylter i Kristiania. Eugenias Stiftelse som var kun for jenter og Prøveasylet som senere ble Vaterland asyl. Begge hadde blitt grunnlagt i 1838.¹⁰

Opprettelsen av asylet

At Grønlands asyl ble etablert i 1839 hadde flere grunner enn et økende behov for sosialhjelp blant arbeiderklassen. Asylvirksomheten var en strømning som kom fra Europa. Det var videreføringen av opplysningstanken som var bakteppet for etableringen av asylene. Den positive holdningen til mennesket og utviklingen av kunnskap og opplæring stod i fokus.¹¹ På denne tiden var Norge ennå en ung stat og borgerskapet i byene var opptatt av å følge trender ute i Europa. Norge skulle bli en moderne stat og embetsstanden og borgerskapet var derfor årvåkne overfor strømninger i tiden. Asylmodellen var hentet fra Danmark og Sverige som igjen hadde hentet ideene fra kontinentet og England. I England hadde industrialiseringen kommet mye lenger enn i Norge.¹² Dette betydde at selve strukturen på arbeiderne i samfunnet var noe annerledes enn i Norge, selv om behovet kan ha vært like stort. I Danmark

---

⁸ Truls Aslaksby *Grønland og nedre Tøyens bebyggelseshistorie*. 1998: 79-81

⁹ Myhre: 257-264

¹⁰ Balke: 76

¹¹ Eva Balke *Småbarnspedagogikkens historie*. 1995: 56

¹² Myhre: 260

ble asylvirksomheten satt i forbindelse med frikirken, mens i Sverige var det en offiser som tok første initiativ. I Norge var det generalmajor Paul Hansen Birch som kjempet for asylsaken.¹³ Han satt også som leder for direksjonen i Grønland asyl fra opprettelsen i 1839 fram til 1844.

Grønland asyl ble drevet av en direksjon bestående av menn. Disse hadde ansvaret for forvaltningen av asylet og ansettelse. I tillegg hadde det blitt opprettet en Dameforening i forbindelse med de første asylene. Foreningen hjalp til med den daglige driften på asylene ved å arbeide frivillig.

Det er tydelig at velvilje fra kongen var viktig i etableringen av nye tiltak. Grønland asyl ble etablert 28. januar 1839, som var kongens bursdag (Carlsdagen). I den samlede 2. årgangen av "Asyl og Skoletidende" fra 1841 kan vi lese at samlingen tilegnes "(...)Oplysnings varme Ven, hans Majestet Kong Carl Johan (...)" med "(...) levende Erkjendtlighed og inderlig Hengivenhed."¹⁴ Dette var en åpenlys måte å fri til de kongelige og embetsstanden på, for å sikre at de nyetablerte asylene ble levedyktige. Et asyl i kongens navn ville være attraktivt å donere penger til og bli assosiert med for borgerstanden. Å knytte asylvirksomheten opp mot kongehuset var også hentet fra utlandet, i Danmark førte prinsesse Caroline Amalies engasjement til etableringen av flere asylter.¹⁵ Som et resultat var disse asylene sikret økonomisk på en annen måte enn ved et fullstendig privatisert virke.

Hverdagen på asylet

Asylet ble etablert med tanke på familier der begge foreldrene eller en aleneforelder arbeidet. Det kan betraktes som en forløper for det vi i dag kjenner som barnehager. Barn mellom 2-3 år og skolealder kunne være på asylet mens foreldrene arbeidet. Før et barn fikk plass ved asylet måtte foreldrene søke og det ble gjort grundige undersøkelser om behovet var stort nok til at barnet kunne få plass. Hvis familien tilfredsstilte kravene kunne barnet få være i asylet. Det vil ikke si at det kun var de fattigste som fikk plass. Barnet måtte "fortjene" plassen ved å skikke seg og kunne ikke dukke opp for sent eller bli hentet for sent. I 1893 kunne barnet

---

¹³ Balke: 20

¹⁴ Asyl og Skoletidende årg. 2, 1842

¹⁵ Balke: 55

risikere å miste plassen hvis det dukket opp i skitne klær eller var for rampete. I tillegg måtte barnet kunne gå selv for å få plass ved asylet¹⁶. Det ser ut til å ha vært det samme i 1843. I dagsorden for asylet var det inspeksjon av barnas renslighet og klær før første time.¹⁷ Å skaffe klær til de fattigste barna ble satt i samhandling med arbeid for jentene på håndarbeidsskolen som ble drevet sammen med asylet. Brukte klær som ble donert ble arbeid for jentene i første rekke for så å bli klær til de yngste barna som trengte det mest.¹⁸

Dagsplanen for asylet varte fra tidligst klokka 6 morgen til senest klokka 6 ettermiddag. Hvert av barna hadde et nummer de var registrert ved. Dette nummeret ble skrevet inn ved ankomst. Barna hadde hver sin boks de hadde lunsj i, men de fattigste barna fikk mat på asylet.

En dag ved asylet kunne i følge AST se slik ut:¹⁹

1. time: Sang til fiolin eller psalmodikon. Frikvarter og frokost med medbrakt brød.
2. time: Leseøvelser for de eldre, plukking av drev for de yngste.

Fra klokka 12 til klokka 2: Middag og leking. I denne perioden kunne barna også dra hjem og spise

3. time: Leseøvelse for de eldre, plukking av drev for de yngste.
4. time: Ettermiddagsmat og lek
5. time: Forstandsøvelser, bibelhistorie og fortellinger

Klokka 6: kveldsbønn og utlevering av matbokser ved avhenting

Det er grunn til å tro at denne timeplanen ble opprettholdt i store deler av asylets driftstid. I reglementet fra 1893 er det nedfelt at mellom klokka 12 og 2 kan barna enten gå hjem og spise eller bli i asylet.²⁰

---

¹⁶ Reglement for børneasylene og haandgjerningsskolen, 1893

¹⁷ AST nr 6, 1843, *Dagsordenen I Asylet* (Direksjonen for Grønland Asyl)

¹⁸ AST nr 1, 1841, *Fremstilling om den I Grønland Asyl og dets Skoler, I det forløbne Aar fungerende Dame-Inspection*

¹⁹ AST nr 6, 1843, *Dagsordenen I Asylet*

²⁰ Reglement for børneasylene og haandgjerningsskolen, 1893

Pedagogikk

Den pedagogiske filosofien bak barneasylene

Ideen om en institusjon for småbarn ble hentet fra England og kontinentet via Danmark og Sverige. Hvordan denne filosofien ble videreført da asylene var etablert i Norge går det an å få et inntrykk av gjennom AST. Siden både tidsskriftet og protokollene fra Direksjonen for Grønlands asyl er datert fra 1841 er det vanskelig å si noe om de to årene asylet var i drift før dette. Det kan imidlertid gi inntrykk av at organiseringen av driften ble utarbeidet i tiden etter at asylet var etablert. Dette er interessant. Enten kan dokumenter fra denne tiden ha gått tapt, eller så kan det fortelle at i det i etableringsfasen ikke var så mye fokus på organisering, men desto mer på formålet med asylet og pedagogikken.

Eva Balke presenterer flere syn på asylvirksomheten og barnet i perioden i sin bok *Småbarnspedagogikk*, blant andre Robert Owens' tiltak for arbeiderfamiliene i Skottland og Samuel Wilderspains «infant schools» i England. Disse var en tydelig inspirasjonskilde for Paul Hansen Birch og hans likesinnede ved engasjementet i barneasylene. For Robert Owens var sang og dans en viktig del av oppdragelsen i småbarnsskolene. I tillegg var sosialt samhold blant barna et viktig moment.²¹ Dette finner jeg igjen i praksisen og undervisningen ved asylet som er beskrevet i AST. "Choralsange" var en viktig del av hverdagen i asylet. Det var blant annet ved sang barna ble vist frem ved en "eksamen" så bidragsyterne kunne se hva barna hadde lært. I 1841 var det L. Roverud som sto for sangundervisningen i asylet. Undervisningen ble gitt gratis grunnet Roveruds "Sande og i høieste Grad uegennyttige Interesse".²² Det sosiale var også viktig ved at de eldre barna hjalp de yngre og kunne fungere som forbilder og «(...) gode Bihjælpere for deres Kammerader».²³ Samuel Wilderspin var frireligiøs og hadde et litt annet syn på barnet enn Owens. Wilderspin var av den oppfatning at barnet ved rettledning kunne reddes fra en framtid i fortapelse og veien gikk gjennom religionen.²⁴ Stensli skriver at hele organiseringen av asylet var lagt opp til at barna skulle bli gode, kristne samfunnsborgere, men at religionen også ble brukt som en form for disiplin.

---

²¹ Balke: 34

²² AST nr 3, 1841, *Sang-Undervisning efter Psalmodicon i Asyl-og Skole-Indretningen paa Grønland*

²³ AST nr 3, 1841, *Sang-Undervisning...*

²⁴ Balke: 45

Ved å fylle ledige stunder med religiøse riter ble det mindre tid til bråk og tull.²⁵ Bibelhistorie var en del av opplæringen, både for barna i asylet og i almueskolen, som var forent med asylet. For å gjøre det så pedagogisk som mulig for de minste barna ble det brukt bilder som undervisningsmateriale.²⁶

Pedagogikk og samfunnsstrukturer

De pedagogiske synspunktene som kommer frem i AST er skrevet av mennesker fra høyere sosiale sjikt, embetsmenn og akademikere. Dette kommer frem ved flere anledninger, blant annet i den aller første utgaven der det er beskrevet hvor oppofrende ”Damer og Herrer af Formue og Anseelse”²⁷ er overfor de fattige. Her er det ikke bare snakk om barna, men hele grupper av fattige, det er snakk om ”Folkeopdragelse”.²⁸ Disse menneskene tilhører sannsynligvis de filantropiske miljøene som Stensli omtaler i sin masteroppgave fra 2007. Penger og sosial status fulgte med et visst sosialt ansvar og de velstående kunne på ingen måte sammenlignes med de fattige. Der dannelse gikk i arv i rike familier gikk råskap i arv i fattige familier. Ifølge artikkelforfatteren var det lett å kjenne igjen denne råskapen, den ga seg nemlig til uttrykk i både stemme og utseende. Det var de rikes ansvar å lede de fattige til et bedre liv. Et bedre liv i dette henseende var ikke et økonomisk rikere liv, men et rikere *sjeleliv*. Måten å gjøre dette på var å begynne tidlig, allerede i 2-årsalderen. Sjelen måtte vekkes tidlig slik at mennesket kunne bli godt. I AST fra 1843 kan man lese hvor fortvilet det er med late tjenere som ikke gjør ”(...)nøiaktig (...) hva der forlanges(...)”, men som likevel vil ha lønn.²⁹ Dette var, i følge artikkelforfatteren, en følge av latskap blant almuen. Denne latskapen kunne hindre forbedring innenfor de fysiske, moralske og intellektuelle delene av mennesket, men også den industrielle delen av samfunnet.³⁰ De velstående så det altså som sin plikt å oppfostre gode arbeidere som kunne sørge for inntekter til industrien. Begrepet industri ble før 1840 brukt om produksjon av sukker, papir, øl og lignende i liten skala.³¹ Alle

---

²⁵ Stensli: 92

²⁶ AST nr 1, 1841, *Indbydelse* (Direksjonen i selskapet “De Nødlidendes Venner” i Trondheim)

²⁷ AST nr 1, 1841, Uten tittel

²⁸ AST nr 3, 1841, *Opfordring* (Birch, Keyser, Fearnley o.a.)

²⁹ AST nr 6, 1843, *Om Nødvendigheden af tidlig Vækkelse og Skjærpelse af Sjælsevnerne, og om Asylopdragelsens Indflydelse I saa Henseende*. (Forfatter ikke oppnevnt)

³⁰ AST nr 6, 1843, *Om Nødvendigheden...*

³¹ Myhre: 260

engasjerte delte nok ikke synet på asylene som en produsent av fremtidige arbeidere. Likevel vitner artikkelen om en tilfredshet blant mange med høy sosial status ved samfunnsstrukturene slik de var.

Økonomi og prestisje

Asylets økonomi

Grønlands asyl skilte seg ut fra andre norske asylter ved at det ble grunnlagt kun på privat initiativ. Riktignok ble asylet grunnlagt på Carlsdagen 1839 som en hyllest til kongen, men det var privatpersoner som etablerte asylet. Eva Balke forteller at Grønland asyl skulle være et mønsterasyl i norsk sammenheng.³² Asylet skulle drives på en slik måte at andre asylter kunne se til Grønland for råd om forbedringer. Da asylet ble grunnlagt var økonomien bygget på private bevilgninger med engangsbeløp fra Aker og Kristiania. Jeg har ikke funnet noen fremtidig plan om finansiering i mine kilder, men det kan virke som direksjonen og ledelsen ved asylet var bevisste på at offentlig støtte var helt nødvendig. I en protokoll fra april 1841 dukker det opp et forslag om å be om forskudd på bevilgningene fra Aker, slik de allerede har fått fra Kristiania.³³ Allerede i 1841 er økonomien i asylet dårlig. På et møte i juni samme år presenteres et brev med spørsmål om hvor mye et (asyl)barn koster.³⁴ Det vedtas at dette skal utredes i samarbeid i direksjonen. I AST senere samme år kan man lese at det har blitt utredet en beregning på 1000 spesidaler i året for 500 barn. Artikkelforfatteren innrømmer selv at dette nok er noe knapt beregnet.³⁵ Hvis man tar i beregning at det i november holdes et ekstraordinært møte angående 550 spesidaler som skyldes, kan selv knappe 1000 spesidaler være vanskelig å skaffe til veie.³⁶

En måte å skaffe ekstra inntekter for asylet var at barna produserte ting som kunne selges. Dette strider mot synet om at barnet skal lære ting som kan bearbeides ”i den indre

---

³² Balke: 61

³³ Direksjonen for Grønlands asyl, protokoll 29.04.1841

³⁴ Direksjonen, 10.06.1841

³⁵ AST nr 5, 1841, *Asylberetninger* (ikke oppnevnt)

³⁶ Direksjonen, 01.11.1841

Bevisthed”³⁷, men det underbygger synet blant borgerstanden på et velfungerende samfunnssystem. Barna skulle rive i stykker filler som kunne selges som fyll til puter.

Samfunnsengasjement som sosial markør

Da asylsaken kom til Norge var den et storslått prosjekt. I Danmark var asylene tett knyttet til kongehuset og i Sverige var det offiserer av høy rang som tok initiativ. I Norge var generalmajor Paul Hansen Birch en av de største pådriverne.³⁸ Begge instanser nøt i samtiden høy sosial anerkjennelse. I Norge visste initiativtagerne å benytte seg av denne anerkjennelsen. Ved å åpne Grønlands asyl på kongens bursdag, 28. januar 1839, og ved å dedikere *Asyl og Skoletidende* til kongen ble asylsaken gjort til noe som var attraktivt å bli assosiert med. Interessen for asylsaken viste seg å være ganske omfattende blant borgerstanden i Aker og Kristiania og i 1841 ble Det Norske Asylselskap dannet. Det er dette selskapet som utga AST. Tidsskriftet var tenkt som et talerør og kommunikasjonsmiddel for de som engasjerte seg i asylsaken, men gir inntrykk av også å fungere som en mulighet til å offentliggjøre sine egne bidrag. Ved å gi et økonomisk bidrag eller hjelpe til med undervisningen kunne man få navnet sitt i tidsskriftet, kanskje også med en beskrivelse av arbeidet. Dette kunne være en mulighet til å gjøre seg bemerket i finere kretser. Dette var antakelig et bevisst trekk hos selskapet som utga tidsskriftet. Det å bli omtalt rosende i tidsskriftet ble sannsynligvis brukt som en gulrot for å få økonomiske bidrag inn til asylene. Det kan se ut som dette var en fungerende taktikk når man ser på hvem bidragsyterne er. Kjøpmenn var den sosiale gruppen som sto for mange av de større bidragene i 1841. Det kan være grunn til å tro at en kjøpmann med råd til å gi bort penger så en mulighet til å knytte seg opp mot embetsstanden. Samme år kan man lese i AST at hovedformålet med Grønlands asyl var ”Udvikling og *Anerkjennelse*”(min utheving).³⁹ I samme nummer opptrer en liste med navn over folk som har bidratt, både håndverkere, akademikere og andre. Tidsskriftet ble solgt til store deler av landet og nådde på den måten ut til nokså mange lesere. Bare i Trondheim hadde ”De Nødlidendes Venner” 164 medlemmer i 1841.⁴⁰

---

³⁷ AST nr 6, 1843, *Om Nødvendigheden af...*

³⁸ Balke: 56

³⁹ AST nr 5, 1841, *Asylberetninger*

⁴⁰ AST nr 1, 18, *Summarisk Fremstilling af hvad der i Directionen i Selskabet De Nødlidendes Venner i afvigte Aar er foretaget...*

Det var vanlig praksis at menn som satt i direksjonen, eller hadde med asyls administrasjon på andre måter, besøkte asylet for å se til arbeidet. Dette ble nok gjort av flere grunner, blant annet for å se til at undervisningen holdt en god nok standard. Det var også en anledning til å se hva pengene ble brukt til og hvordan de ble forvaltet i praksis. Bevisstheten om at det var en sosial forskjell mellom de ansatte ved asylet og de som satt i direksjonen kommer tydelig frem i en artikkel i AST. Der står det at lærerne ved asylet og skolen bør føle seg beæret over at menn med slike høye stillinger og så mye prestisje kommer for å se til arbeidet deres.⁴¹ Om de virkelig følte det på denne måten står det ingenting om.

Dårligere økonomiske tider

Som tidligere nevnt hadde asylet allerede i 1841 dårlig økonomi. Om dette var fordi behovet var større enn først antatt eller om det var fordi selve asylet ble dyrere enn beregnet er det vanskelig å si noe om. Men det er sikkert at behovet for et barneasyl var stort da tilbudet kom. Asylet ble åpnet med plass til 44 barn, men allerede i løpet av det første året har antallet steget til 150 barn.⁴² Dette kan ses i sammenheng med den gryende veksten i industrien. Denne økningen og behovet for flere plasser i asylet blir kanskje en tyngre økonomisk belastning enn først antatt. Barnas ”drevplukning” ble beskrevet som en avveksling for barna mellom den øvrige undervisningen.⁴³ Kanskje viser dette en av utfordringene asylet hadde i startfasen. En ideologi som er hentet fra et moderne Europa møter en norsk økonomi som ikke er bærekraftig nok til å opprettholde den. Selv finanseliten i Kristiania maktet ikke å samle inn nok penger til å møte behovet som fantes blant de fattige arbeiderne på Grønland. I løpet av de fem første årene asylet var i drift ble økonomien bare dårligere og dårligere. Det er påfallende at det ikke finnes noe konkret budsjett for asylet sammen med protokollene fra 1841 til 1844. Samtidig er det tydelig at økonomien er under konstant press. Bare reparering av en sag i 1841 setter asylbøssa tilbake 48 spesidaler.⁴⁴

Det som slår meg ved gjennomlesing av kildene er hvordan det til tross for en vanskelig, og tilsynelatende umulig økonomi til tider, er optimisme og engasjement blant mange. Det er tydelig at en stor gruppe mennesker er engasjert og interessert i asylsaken. Mange av disse er

---

⁴¹ AST nr 3, 1843, *Til Agers Formandskab!* (Birch, Dietrichson, Elster o.a.)

⁴² Balke:

⁴³ AST nr 5, 1841, *Asylberetninger*

⁴⁴ Direksjonen, 29.07.1841

kvinner, selv om menn til slutt sitter med hovedansvaret økonomisk, pedagogisk og administrativt. Men kvinnene er mye på banen, både når det gjelder økonomiske og administrerende bidrag. Et eksempel er fruene Aas, Müller, Stabell og Benneche som tilbyr seg å betale husleien for skoledelen av asylet.⁴⁵ Andre eksempler er gratis undervisning som blir gitt av studenter eller andre. Rådmann Saxild bidro ved asylet i 1841 ved "Samtaler, Fortellinger og Memoreringer".⁴⁶ Dette nevnes i AST sammen med andre som har bidratt. Asylet var helt avhengig av veldedig arbeid og bevilgninger fra privatpersoner. I det andre nummeret som ble gitt ut av AST blir alle bidragsyttere til asylet nevnt. Bidragene var fra 1 til 250 spesidaler og varierte mellom engangsbeløp og årlige beløp.⁴⁷ Det var gjennomgående at kjøpmenn bidro med de høyeste beløpene og gjerne årlige beløp. Til gjengjeld var det embetsmenn(og -kvinner) og geistlige som bidro med hjelp ved undervisningen av barna.

Asylets dårlige økonomi kommer klart til uttrykk i en protokoll fra november 1843. Her blir det besluttet å henlegge AST grunnet asylets høye gjeld.⁴⁸ Etter 1844 slutter initiativtager Birchs navn å dukke opp på møtereferatene. Asylet fortsatte å fungere, men med stadig mer offentlig støtte. Nedgangen i økonomien kan tyde på en dalende interesse for den pedagogiske utviklingen som hadde stått så sterkt i opprettelsen av asylet. Da tidsskriftet for asylsaken også forsvant kan dette ha bidratt til at den sosiale statusen knyttet til asylene ble svekket.

Konklusjon

Grønland asyl ble i 1841 til 1844 i stor grad drevet ved hjelp av private midler og initiativ. De engasjerte i asylsaken etablerte et tidsskrift der ideer og tanker kunne kommuniseres. Økonomien ble imidlertid forverret i løpet av perioden. Økonomien ble så dårlig at tidsskriftet måtte innstilles og lederen for direksjonen byttes ut. Det pedagogiske aspektet blir gitt mye plass i tidsskriftet *Asyl og Skoletidende* sammen med informasjon om bidragsyttere. Jeg har forsøkt å belyse hvordan tidsskriftet også kunne fungere som en arena for sosial prestisje. Benevnelsene av økonomiske bidrag og frivillig arbeid ved asylet i tidsskriftet kan tyde på at

---

⁴⁵ Direksjonen, 25.06.1841

⁴⁶ AST nr 5, 1841, *Asylberetninger*

⁴⁷ AST nr 2, 1841, *Subskribenter*

⁴⁸ Direksjonen, 13.11.1843

det var knyttet sosial status til et engasjement i asylet. I tillegg kan det økende antall barn ved asylet ha bidratt til at fokuset ble flyttet fra pedagogikk til omsorg.

Arbeidet med primærkildene har gitt et innblikk i hva tankene bak driften av asylet var. Disse kildene er imidlertid skrevet av mennesker som ikke tilhører den arbeidende klasse asylene var beregnet på. Kildene belyser derfor kun den siden av saken som berører drift og teorien bak asylet, ikke hvilken påvirkning asylet hadde på de som var brukere.

Kilder

Trykte kilder

Asyl og Skoletidende 1841, nr. 1. Christiania: Det Norske Asylselskab

Asyl og Skoletidende 1841, nr 2. Christiania: Det Norske Asylselskab

Asyl og Skoletidende 1841, nr 5. Christiania: Det Norske Asylselskab

Asyl og Skoletidende 1843, nr 3. Christiania: Det Norske Asylselskab

Asyl og Skoletidende 1843, nr 6. Christiania: Det Norske Asylselskab

Asyl og Skoletidende 1842, samlet årgang. Christiania: Det Norske Asylselskab

Utrykte kilder

Oslo Byarkiv. Direksjonen for Grønland Asyl, protokoll 29.04.1841

Oslo Byarkiv. Direksjonen for Grønland Asyl, protokoll 10.06.1841

Oslo Byarkiv. Direksjonen for Grønland Asyl, protokoll 25.06.1841

Oslo Byarkiv. Direksjonen for Grønland Asyl, protokoll 29.07.1841

Oslo Byarkiv. Direksjonen for Grønland Asyl, protokoll 13.11.1843

Oslo Byarkiv. Direksjonen for Grønland Asyl, *Reglement for børneasylene og haandgjerningsskolen*, 1893

Litteratur

Aslaksby, Truls 1998. *Grønland og Nedre Tøyens bebyggelseshistorie*. Universitetsforlaget

Balke, Eva 1995. *Småbarnspedagogikkens historie. Forbilder for vår tids barnehager*. Universitetsforlaget

Myhre, Jan Eivind 1990. *Christiania bys historie, bind 3. Hovedstaden Christiania : fra 1814 til 1900*. J.W. Cappelens forlag A.S.

Stensli, Sølvi Hjelmeland 2007. *Under veiledning av en kjærlighetsfull og ekte moderhånd- En analyse av forholdet mellom makt og viten i helse- og sosialfaglig arbeids historie*. Institutt for administrasjon- og organisasjonsvitenskap. Universitetet i Bergen

